

INTERVENȚII ÎN PEISAJUL ARHITECTURAL NORD DOBROGEAN. STUDIU DE CAZ: LOCALITĂȚILE MILA 23, LETEA, SFIȘTOFCA ȘI CARAORMAN

Rezumat: Cercetarea de față s-a desfășurat pe parcursul a mai multor campanii organizate de C.N.M. ASTRA și a cuprins localitățile Mila 23, Sfiștofca, Letea și Caraorman. Scopul principal al cercetării a fost acela de a identifica o gospodărie, achiziționarea și transferul acesteia în cadrul Muzeului în Aer Liber din Dumbrava Sibiului. Au fost documentate aspecte de arhitectură în cadrul gospodăriei, practicarea meșteșugurilor, aspecte de viață cotidiană și spirituală etc. Următoarele campanii organizate de muzeul sibian au avut drept scop achiziționarea de mobilier, vestimentație și alte piese textile precum și diverse unelte specifice pescuitului.

În prezentul studiu dorim să evidențiem câteva dintre schimbările apărute în plan arhitectural în lumea tradițională a satului dobrogean. La fel ca peste tot, creșterea nivelului de trai a noilor generații a generat schimbări și în acest plan al vieții cotidiene. Trebuie să remarcăm faptul că, fără un set de reguli precise, fără o conștientizare a populației asupra păstrării nealterate a spiritului așezărilor și a unei strategii de conservare și promovare a identităților locale, aspectul satului tradițional va dispărea treptat. Utilizarea resurselor locale și renunțarea sau reducerea folosirii materialelor moderne, adesea incompatibile cu sistemele tradiționale, rămâne un ideal.

Cuvinte-cheie: peisaj, arhitectură, tradiție, Dobrogea de nord, Delta Dunării

Încă de la început, trebuie să precizăm faptul că studiul de față nu se dorește a fi unul exhaustiv. Peisajul arhitectural nord dobrogean se află într-o continuă schimbare. Generațiile se succed și în mod firesc apar schimbări în mentalitatea colectivă. Apar dorințe noi, iar informația circulă tot mai rapid. Creșterea nivelului de trai a noii generații, apariția unor materiale de construcție mai puțin perisabile, procurarea dificilă a unor materiale care până nu demult constituiau elementele de bază în arhitectura vernaculară a Deltei Dunării, fac ca schimbările să fie tot mai evidente.

* Complexul Național Muzeal ASTRA Sibiu. E-mail: adistoia@yahoo.com

Din punct de vedere etnic, grupurile care populează cele patru localități aflate în studiu, sunt rușii lipoveni și ucrainenii, așezați astfel: rușii lipoveni în localitățile Mila 23 și Sfiștofca, iar ucrainenii în localitățile Letea și Caraorman (Fig. 1).

Atrași pe acest teritoriu de politica conciliantă a Imperiului Otoman, rușii lipoveni sunt creștini de rit vechi (staroveri) care la mijlocul secolului al XVIII-lea au fost persecutați în urma reformei religioase în Rusia țaristă. Ucrainenii urmași ai cazacilor zaporojeni au sosit aici din motive politice și economice, după desființarea Siciei, în secolul al XVIII-lea. Între cele două populații slave au existat la început conflicte sângeroase, fiind necesară relocarea unor comunități în alte zone, de către autoritățile turcești¹.

Arhitectura tradițională dobrogeană a intrat în atenția a numeroși specialiști în istorie și etnografie². Numeroase studii menționează aspectele de arhitectură, precum și particularitățile culturale ale comunităților care populează satul dobrogean. În cele ce urmează, vom încerca să identificăm elemente comune specifice arhitecturii câtorva localități situate administrativ pe teritoriul județului Tulcea. Spațiul în care ne-am desfășurat cercetarea cuprinde localitățile Letea, Sfiștofca (comuna C.A. Rosetti), Mila 23 și Caraorman (comuna Crișan). Pentru a înțelege schimbările în mentalitate, trebuie cunoscută, măcar cu titlu informativ, situația economică și socială a locuitorilor.

Datorită faunei și biodiversității specifice, Delta rămâne unul dintre cele mai valoroase habitate ale Europei, după căderea comunismului greu încercată din punct de vedere economic. În urma interviurilor efectuate în cele patru localități aflate în studiu, am constatat că majoritatea persoanelor cu vârsta cuprinsă între 50 și 80 de ani, au rămas nostalgice unei epoci din care acum trei decenii am ieșit. Principalul motiv este pierderea locului de muncă stabil, cel care aducea în casă un venit sigur, dar și probleme privind contribuția la sistemul de pensii și alte drepturi

¹ Alexandru Chiselev, *Valori ale patrimoniului imaterial la ucrainenii și rușii-lipoveni din Delta Dunării*, în „Delta Dunării, VII, Studii și cercetări de științele naturii și muzeologie”, Tulcea, 2018, p. 164.

² Florea Stănculescu et. alii, *Arhitectura Populară Românească. Dobrogea*, București, 1957; Paul Petrescu, Paul Stahl, *Înrâuririle vieții sociale asupra arhitecturii țărănești din Dobrogea*, în „Studii și cercetări de istoria artei”, an IV, nr. 1-2, 1957; Edit. M.A.P. Constanța, *Arhitectura Tradițională din Dobrogea*, nr. 1-5, Constanța, 2009-2017; Paula Popoiu, *Antropologia habitatului în Dobrogea*, București, 2001; Ana Bârcă, *Plastica arhitecturii rurale*, București, 2007; Coord. Andreșoiu Bruno, *Olane. Case tradiționale din Dobrogea. Olane. Traditional houses from Dobrogea*, București, 2012; Iuliana Titov, *Școala de vară pentru Arte și Meșteșuguri Deltaice. Tehnici de construcție a locuinței tradiționale în Delta Dunării*, 2018; Alexandru Chiselev, Iuliana Titov, *Diversitatea etnică locală. Școala de vară pentru Arte și Meșteșuguri Deltaice*, 2020; Cerasela Dobrinescu, *Rușii lipoveni din Dobrogea – istorie și tradiții specifice (a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – 2011)*, București, 2019.

de asigurări sociale. Numeroși localnici au fost atunci angrenați în diversele activități ale economiei socialiste precum: agricultură, silvicultură, șantiere navale, creșterea animalelor, cea mai importantă rămânând piscicultura. Marea majoritate a fermelor piscicole, la câțiva ani după Revoluție au dispărut. Astăzi, câțiva potențați ai vremurilor încearcă refacerea, la o scară mult redusă, a unor asemenea obiective. Al doilea motiv din lista „doleanțelor” celor intervievați este ordinea, bazată adeseori pe frică, față de fostele autorități. Pedepsele aspre (corporale adeseori) descurajau săvârșirea de ilegalități. Braconajul, tăierile ilegale, turismul cu bărci dotate cu motoare puternice sunt, în opinia localnicilor, principalele cauze ale degradării mediului și faunei. Toți foștii sau actuali pescari din aceste sate, au pus dispariția peștilor din ziua de astăzi pe seama braconajului, pescuitului cu metode ilegale, dar și a bărcilor rapide care traversează canalele și care „produc zgomot, sperie și taie cu elicea peștele”³. În opinia lor pesta porcină a distrus efectivele de mistreți care puteau fi vâdate acum câțiva ani aici. Efectivele de căprioare și-au redus numărul, în schimb a apărut în urmă cu câteva decenii un animal nou – șacalul auriu (*Canis aureus*). Animal de pradă venit din Asia, în lipsa dușmanului natural (lupul), și-a găsit un loc în ecosistemul deltaic⁴. Una dintre persoanele intervievate, d-na Platon Georgeta din Caraorman, ne-a relatat faptul că tot mai des șacalii pătrund în localitate, iar dacă cumva „uit să-mi închid păsările din ogradă, risc să rămân fără ele”⁵. Din același interviu aflăm că majoritatea femeilor din sat au fost casnice, venitul în casă fiind adus doar de la soț. Numeroși localnici ne-au relatat faptul că în copilărie își completau veniturile prin vânzarea de nutrii, nurci dar și comercializarea „puilor de baltă, vânduți Piscicolei la un preț mai bun decât peștele”⁶.

După sute de rapoarte, politici de dezvoltare, analize-diagnostic, strategii de dezvoltare durabile etc., inițiate de organizații guvernamentale sau ONG-uri, majoritatea locuitorilor au rămas fără un serviciu stabil, turismul dezvoltându-se relativ încet față de posibilitățile oferite de acest areal, îmbunătățirea calității vieții pentru locuitorii Deltei Dunării rămâne un deziderat mult prea îndepărtat.

Prilejul favorabil deplasării noastre în Delta Dunării a fost acela al cercetării etnografice, al realizării unor filme documentare, dar și al identificării unor elemente de patrimoniu, importante din punct de vedere cultural, care vor fi expuse publicului vizitator în Muzeul în Aer Liber din Dumbrava Sibiului. Două case

³ Inf. de teren – Ciobanu Andrei, loc. Letea, jud. Tulcea (a consemnat Adrian Stoia, mai 2021)

⁴ <https://www.info-delta.ro/blog/sacalii-delta-dunarii/> (20.06.2021)

⁵ Inf. de teren – Platon Georgeta, loc. Caraorman, jud. Tulcea (a consemnat Adrian Stoia, 19 mai 2021)

⁶ Inf. de teren – Valentin Agache, loc. Mila 23, jud. Tulcea (a consemnat Adrian Stoia, mai 2021)

reprezentative pentru localitatea Letea au fost aduse acum câțiva ani în muzeul sibian, în momentul de față fiind în stadiu de construcție. Pentru realizarea acestui obiectiv, au fost aduși meșteri din satele Letea și Mila 23, care ilustrează în mod practic publicului vizitator modul în care se poate construi o casă. Muzeul ASTRA încercă în continuare să susțină comunitatea locală prin diverse activități de promovare a comunității deltaice⁷. În cadrul deplasărilor ulterioare, am încercat să identificăm și să colectăm obiecte de cultură materială, cu care dorim să dotăm această gospodărie.

Trebuie menționat faptul că din același spațiu cultural, muzeul sibian deține de la sfârșitul anilor '70 o gospodărie de pescar, o cherhana, ghețaria și coliba pescarilor. Amenajarea complexului gospodăresc de la Mahmudia cuprinde, pe lângă casa propriu-zisă, grajdul (*dam*), cotețul pentru păsări (*curnic*), cuptorul de pâine, baia (*bania*) și o moară de vânt de mici dimensiuni, cu patru aripi, toate acestea încercând să ilustreze habitatul și arhitectura vernaculară a pescarului din Delta Dunării⁸. Depozitele muzeului sibian conțin, de asemenea, numeroase obiecte din cultura materială ale locuitorilor acestui spațiu.

Ceea ce atrage privirea unui călător sosit pentru prima dată în zonă, obișnuit cu intervalul tot mai înghesuit al construcțiilor urbane contemporane, este spațiul generos al străzilor. Nu este caracteristic tuturor localităților cercetate, în Mila 23 străzile sunt înguste, rezultat al terenului relativ restrâns pe care s-a putut desfășura satul. Situația este cu totul alta în localitățile Letea și Sfiștofca. În cea din urmă localitate, datorită declinului demografic, cumulat cu plecările spre oraș, satul este aproape părăsit. Doar câteva zeci de familii mai animă peisajul general dezolant al unui sat pe cale de dispariție. O abatere de la regulă este biserica recent renovată prin grija unor inimoși părinți. Cu excepția localității Letea, unde turismul s-a dezvoltat intens, datorită proximității cu vestita pădure din apropiere, celelalte sate par pustii din punct de vedere rutier. De o parte și de cealaltă a drumurilor largi din pământ și nisip, sunt aliniate repetitiv casele locuitorilor, ridicate pe un singur nivel, câteva dintre ele amplasate pe o mică ridicătură de pământ, pentru a fi parțial ferite de inundații. Străzile largi creează o geometrie care separă loturile de teren în suprafețe rectangulare. Majoritatea localităților fiind izolate de restul teritoriului, vehiculele staționate aici aparțin doar locuitorilor acestor sate. Sunt

⁷ Activități precum „Sărbătoarea Deltei” ajunsă la ediția a V-a, la care au participat Locuitori din Mila 23 și Letea, „Cântecele Munților” la care au participat ansambluri de dansuri din Dobrogea, se desfășoară de mai mulți ani în cadrul muzeului sibian.

⁸ Prof. Dr. Corneliu Ioan Bucur, *Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA” (Dumbrava Sibiului)*, Sibiu, 2007, p. 61-62.

utile pentru transportul pe distanțe mari, care unesc spre exemplu Letea de comuna C.A. Rosetti și Sfiștofca.

Nu putem să nu remarcăm faptul că arhitectura vernaculară a Deltei Dunării, oferă prin simplitatea materialelor din care a fost realizată, dar și prin modestia formelor materializate, – excepție făcând doar ornamentele minuțios lucrate ale frontonului casei –, un aer spiritual, foarte rar întâlnit în ziua de astăzi. Confirmarea acestui sentiment va veni în momentul pătrunderii într-o asemenea locuință. Din fiecare încăpere ne privesc ochii icoanelor, așezate și împodobite respectuos pe un colț vizibil al zidului, întotdeauna spre răsărit. Ritmicitatea culorilor (albastru sau verde) cu care au fost zugrăvite casele, întărește parcă sentimentul unei lumi așezate în tipare ancestrale.

Precizăm faptul că nu vom intra în detalii privind tehnicile tradiționale ale arhitecturii locale, aceste aspecte au fost deja semnalate de numeroși cercetători. Ne vom limita în a descrie sumar elemente de construcție identificate de noi pe teren, după care vom încerca să identificăm intervențiile apărute în arhitectura tradițională în ultimele decenii. Așa cum am putut observa la fața locului, amplasarea construcțiilor în cadrul gospodăriei este realizată după reguli precise. Aceste aspecte sunt ușor de observat la o sumară privire. Casa este construită cu latura îngustă înspre stradă, desfășurată în lungime de-a lungul curții, acolo unde sunt amplasate și anexele, pe una sau două din laturile casei fiind realizată prispa (deschisă sau închisă parțial), cu acoperișul sprijinit pe stâlpi. În zona cercetată am reușit să identificăm mai multe moduri de realizare a prispei: a) pe două dintre laturile casei (latura dinspre grădină și cea îngustă dinspre stradă), b) pe una din laturi, înspre curte, construită pe întreaga lungime a casei (pe latura scurtă fiind realizată o streșină) și c) prispa construită pe una din laturi, dar nu pe întreaga lungime a laturii dinspre curte (latură întreruptă de apariția „marchizei”).

Dacă acoperișul casei este conceput în două ape, așa cum îl regăsim la majoritatea locuințelor tradiționale, spre stradă este orientat frontonul triunghiular care atrage privirea prin diversele ornamente cu care este împodobit. Acestea sunt realizate din lemn, decupat în diferite forme cu semnificații aparte, ansamblul fiind completat de pazia traforată de la streșină și de traforul care se montează la vârful acoperișului, redat prin numeroase modele diferite⁹.

Pe același fronton sub închiderea unghiului apelor, este decupată o mică fereastră dreptunghiulară, uneori cu un ancadrament ornamental din lemn. Casa are o planimetrie rectangulară, în anumite cazuri, dotată cu o mică încăpere, pe post

⁹ Iuliana Titov, *op. cit.*, p. 25.

de vestibul, construită din lemn (numită de localnici marchiză¹⁰), alipită de fațadă. Este compusă din trei încăperi, acestea fiind odaia de dormit și odaia bună, între ele cu o tindă. Nevoia de spațiu dar și îmbunătățirea nivelului de trai, a constituit o cauză a modificării planului arhitectural al caselor. Am avut posibilitatea de a vizita o casă din localitatea Mila 23, construită în urmă cu aproximativ 60 de ani, care încă de la început a fost realizată cu patru camere și „marchiză” la intrare. În cazul acestei construcții, am observat faptul că doar în primele două încăperi (fără a pune la socoteală „marchiza”), dinspre grădină, a fost realizată instalația de încălzire. Nelipsită este tradiționala sobă-pat (lejanka), care încălzește prin circuitul fumurilor. Grinda debitată de lemn care traversează încăperile, este îmbrăcată în pământ, deasupra cu tavan din stuf, tencuit cu lut, apă și paie, așa cum sunt realizați și pereții. Casa tradițională era construită pe stâlpi (furci) din salcâm, plop sau stejar, adus din alte zone¹¹, între ei cu stuf, lipit apoi cu amestec de lut și paie în mai multe straturi. Acest tip de construcție era mai durabil în special în fața inundațiilor, casele rămânând în picioare¹².

În localitățile cuprinse în studiu, casele au fost ridicate direct pe pământ, comparând tehnica desigur cu alte zone, unde se folosea piatra pentru temelie¹³. Maxim Ioan din Letea¹⁴ își aduce aminte că pentru realizarea cărămizilor, turnate în tipare din lemn, se foloseau două părți de nisip și o parte de lut. Tencuiala se realiza din amestec, unu la unu, balebă de cal și lut. Pentru construcție se foloseau paie de grâu, orz, ovăz și secară iar pentru reparații și finisaje exterioare, se întrebuințează balega de cal uscată, în amestec cu fân și tărâțe. Casele, datorită perisabilității materialelor din care au fost construite, necesită reparații anuale. Tâmplăria ușilor și a geamurilor este vopsită în culorile albastru sau verde, „deoarece pigmenții aceștia înveselesc sufletul”.

Impresionante pentru cineva venit din afara satului sunt grădinile de flori, nelipsite din nici o gospodărie. Am putut constata în localitatea C.A. Rosetti că, și atunci când bărbatul a supraviețuit soției, grădina de flori era îngrijită. Bucătăria de vară (*gormuška*) și-a găsit rezolvarea prin a fi construită într-o clădire separată de cea a casei, în apropiere fiind amplasate baia cu aburi, magazia (*sarai*), cuptorul, cotețele pentru animale, eventual șopronul cu trei pereți și toaleta.

¹⁰ Inf. de teren – soția lui Timofei., loc. Mila 23, casa nr. 52, jud. Tulcea (a consemnat Adrian Stoia, aprilie 2021)

¹¹ Sursa noastră din Mila 23 își amintește, din poveștile mamei sale, că lemnul era adus din Mahmudia și Murighiol.

¹² Alexandru Chiselev, Iuliana Titov, *op. cit.*, p. 8.

¹³ Cerasela Dobrinescu, *op. cit.*, p. 192.

¹⁴ Inf. de teren – Maxim Ioan, loc. Letea, jud. Tulcea (a consemnat Adrian Stoia, aprilie 2021)

Păstrarea arhitecturii tradiționale rămâne un deziderat al autorităților locale, în ultimii ani acest aspect este vizibil prin programele demarate de acestea. Menționăm faptul că în urma documentării realizate pe teren de către experți din cadrul Muzeului de Etnografie Tulcea¹⁵, tehnicile de construcție a locuinței au fost puse în practică în cadrul unor școli de vară, cu ajutorul meșterilor locali și a voluntarilor, coordonați de Asociația ProPatrimonio.

Intervenții în peisajul arhitectural au apărut încă din timpul regimului comunist. Astăzi se încearcă introducerea unor norme în construcție, care prevăd în Deltă utilizarea materialelor naturale, specifice zonei. Se promovează folosirea stufului pentru acoperiș și a zidului din chirpici. Poate aici, în Deltă, intervențiile în arhitectură ale celor care vor să dezvolte afaceri din turism au sărit mai ușor în ochi. Ritmicitatea caselor tradiționale aliniate de-a lungul străzii, puțin retrase față de aceasta, a fost întreruptă de construcții clădite pe două sau trei nivele. Localitatea cea mai afectată din punct de vedere al modificărilor aduse arhitecturii tradiționale, dintre cele patru supuse cercetării, este Mila 23. Așa cum era de așteptat, satele cele mai puțin afectate de aceste schimbări au rămas și cele cu o populație în declin demografic: Sfiștofca, Caraorman și Letea.

Schimbări în arhitectura tradițională au apărut încă din vremea de dinainte de Revoluția din 1989. După inundațiile din anii '70, oamenii au primit sau achiziționat de la administrația de stat plăci de carton presat, cu acest material placând pereții exteriori ai caselor. Plăcile de formă dreptunghiulară și așezate orizontal pe suprafața peretelui au fost vopsite, așa cum erau zugrăvite casele și înainte, în culorile locale: verde sau albastru. Soluția aleasă a avut menirea de a proteja peretele împotriva apei pentru a nu mai fi necesară reparația anuală a casei. Fenomenul a devenit aproape o tradiție, astăzi numeroase locuințe sunt încă placate în acest fel. În urma inundațiilor din Mila 23, atunci când apa a pătruns și în biserică, odoarele fiind salvate în bărci, numeroase case s-au deteriorat într-o asemenea măsură încât a fost necesară reconstrucția lor. Acesta este poate și unul dintre motivele pentru care nu am întâlnit case mai vechi în localitățile supuse studiului. Alte motive ușor de înțeles sunt materialele perisabile din care era lucrată locuința, costurile relativ mici cu care poate fi ridicată o altă casă, materia primă aflată la îndemână, mâna de lucru ieftină sau metoda de întrajutorare folosită între localnici. Dacă astăzi pereții noilor case, construite pentru a deservi turiștii, sunt construiți din cărămidă sau BCA, învelitoarea acoperișului a fost schimbată și ea. Remarcăm faptul că deși numeroase locuințe sunt acoperite încă cu stuf, unii localnici au hotărât să renunțe la acoperișul tradițional, folosind pentru învelitoarea casei tabla (Fig.2). Același material a fost utilizat mai nou pentru realizarea gardului care împrejmuiește gospodăria, dar și a porții de acces în curte.

¹⁵ Documentarea a fost realizată de către cercetătorii Iuliana Titov și Alexandru Chiselev.

Un alt material de construcție, astăzi controversat, – plăcile ondulate de azbociment, ocupă de câteva decenii un loc important în acoperirea atât a caselor (Fig. 3a), cât mai ales a anexelor gospodărești. Un exemplu în acest sens este adăpostul semiîngropat, folosit ca pivniță, în apropierea casei lui Gherasim Valentin din Caraorman (Fig. 3b). Interzise de la comercializare din anul 2007 datorită problemelor de sănătate pe care le pot genera, plăcile de azbociment sunt încă prezente în peisajul arhitectural deltaic. În urma cercetării am remarcat faptul că există situații în care anumite materiale de construcție (plăci metalice sau de azbociment) sunt folosite doar pentru acoperirea părții superioare a învelitorii de stuf, această zonă fiind expusă degradării mult mai rapid, comparativ cu restul acoperișului (Fig. 4). În timp, plăcile de azbociment au început să fie înlocuite de plăcile ondulate bituminoase sau metalice. Procentual în număr mai redus este reprezentată învelitoarea din argilă arsă (Fig. 5), case acoperite cu țigla regăsindu-se totuși în toate localitățile aflate în studiu. O rezolvare inedită și totodată nedorită a învelitorii unei case și a anexelor sale, este aceea a „mixturii învelitorilor“, în care acoperișul tradițional din stuf este montat alături de cel din tablă ondulată, acoperind încăperile aceleiași gospodării. Diferența între materialele de construcție tradiționale și cele moderne este astfel mai ușor de remarcat, un asemenea exemplu fiind întâlnit la o locuință amplasată în proximitatea Mănăstirii cu hramul „Sf. Atanasie“ de la Stipoc.

Un alt aspect, pe care nu dorim să-l omitem, este re folosirea în alt scop a materialelor ieșite din uz. Localitățile aflate în studiu fiind situate în apropierea apei, desigur una dintre activitățile importante ale localnicilor este pescuitul. Plaselor de pescuit ieșite din uz, au ajuns de-a lungul timpului să înlocuiască gardurile gospodăriei. Au fost re folosite pentru a delimita curtea de grădină (Fig. 6), spațiului destinat păsărilor de curte, sau ca o protecție a spațiului de acces în magazia de materiale din curte (Fig. 7). Pe malul apei, în afara satului Letea, cu plase pescărești, localnicul Ciobanu Andrei își înconjura grădina de legume, pentru a o proteja împotriva animalelor lăsate la păscut de către vecini (Fig. 8). Exemplele pot continua. Un ultim exemplu observat de autor de curând la Sulina (localitate aflată în afara ariei de cercetare a prezentului studiu, dar situată la aproximativ 20 km de Letea), este adoptarea de către unii localnici a sticlelor din plastic, tăiate în două și folosite la protejarea de intemperii a părții superioare a gardului din stuf.

Astăzi numeroase instituții ale statului sau private încearcă, prin diverse metode media, conștientizarea valorilor tradiționale, moștenite de la înaintași. Arhitecții s-au alăturat demersului. Un bun exemplu sunt cataloagele editate de arh. Bruno Andreșoiu, care propun proiecte de case și pensiuni ce pot fi construite în

Deltă¹⁶. Am amintit de asemenea de Școala de Vară pentru Arte și Meșteșuguri Deltaice, coordonată de Asociația ProPatrimonio.

Aproape întotdeauna lipsa posibilităților financiare a dus la conservarea o perioadă mai lungă de timp a aspectelor de arhitectură tradițională. Noile generații mai potente financiar, în comparație cu precedentele, sunt datoare să se informeze, să-și cultive gustul artistic și până la urmă să profite de zestrea artei tradiționale moștenite, deoarece aceste lucruri sunt benefice turismului modern. Modestia și bunul gust, utilizarea resurselor locale și renunțarea sau reducerea folosirii materialelor moderne, adesea incompatibile cu sistemele tradiționale, rămâne totuși un ideal.

INTERVENTIONS IN THE ARCHITECTURAL LANDSCAPE OF NORTHERN DOBROGEA. CASE STUDY: THE VILLAGES OF MILA 23, LETEA, SFIȘTOFCA AND CARAORMAN

Abstract: The present research was carried out during several campaigns organized by C.N.M. ASTRA and included the villages of Mila 23, Sfiștofca, Letea and Caraorman. The main purpose of the research was the identification, purchase and transfer of a household to the Open Air Museum in Dumbrava Sibiului. Details regarding the architecture of the household, its adaptation for the purposes of practising various crafts, as well as everyday life and spiritual aspects have been documented. The following campaigns organized by the museum aimed at purchasing furniture, clothing and various textile pieces, as well as a number of tools used in fishing activities.

This study will highlight some of the architectural changes in the traditional world of a typical Dobrogea village. As everywhere, the rising standard of living of the new generations has led to changes in this area of daily life. We must note that, without a set of precise rules, without an awareness of the population regarding the importance of preserving the spirit of the settlements, as well as a strategy of preservation and promotion of local identities, the characteristics of the traditional village will gradually disappear. The employment of local resources and the avoidance or reduction of the use of modern materials, often incompatible with traditional systems, remains an ideal.

Keywords: landscape, architecture, tradition, Northern Dobrogea; The Danube Delta

¹⁶ Bruno Andreșoiu, *Stuf. Case tradiționale din Delta Dunării*, București, 2008, Bruno Andreșoiu, *Stuf. Tradițional înseamnă modern*, București, 2009.

Planșa 1

Fig. 1. Localități cuprinse în cercetare:
Mila 23, Sfiștofa, Letea și Caraorman

Fig. 2. Gospodărie din Mila 23

Planșa 2

Fig. 3 a Gospodărie din Letea

Fig. 3 b
Acoperișul unei anexe gospodărești
din Caraorman

Fig. 4 Gospodărie din Letea

Planșa 3

Fig. 5 Gospodărie din Sfiștofca

Fig. 6 Delimitarea spațiului grădinii folosind plase pescărești (Letea)